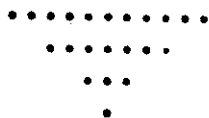

V E R K S A M H E T E N

inom

Östergötlands distrikt av SAC

1917 - 1967

Sammanställd av

Malte Carlson.

ÖSTERGÖTLANDS DISTRIKT av SAC kan räkna sin verksamhet från år 1917 för vilket år dess verksamhet för första gången förekommer i SAC:s årsberättelse. Men redan tidigare hade ett visst samarbete förekommit mellan de LS som omfattade anläggsarbetare vid Järnbanan och bangårdsbyggnaden i Norrköping. Distriktsbildande hade diskuterats vid kamratmöten men något beslut därom hade ej fattats. Först på våren 1917 beslutades det på kamratmöte i Åtvidaberg att bilda distriktet och en distriktskommitté utsågs förlagd till denna plats. Det beslöts att distriktet skulle handha agitationen i distriktet och att LS skulle erlägga avgift till detsamma. I Östergötland, som distriktet skulle omfatta, fanns då 11 lokala samorganisationer med 469 medlemmar.

.....

Flera LS hade bildats ganska tidigt i SAC:s historia, fast något samarbete dem emellan förekom ej utom det som förekom mellan LS vid banbygget. Dessa hade hållit ett flertal generalmöten där arbetsförhållandena vid banbyggnaden behandlats och där man diskuterat om registret som kampmedel för att kontrollera prissättningen, och detta ledde till att ett samarbete kom till stånd med LS vid andra anläggsarbeten vilket ledde till att den s.k. rallarkonferensen hölls i Gävle 1913 där Anläggsarbetarnas Industriella kommitté bildades och vars första VU förlades till Åby och ur vilken sedermera byggnadsarbetarefederationen uppstod.

.....

Den första LS som finns omnämnd i Östergötland är Linköpings som förekommer i SAC:s årsberättelse 1911 och anges bildad den 21 juli med 9 medlemmar. Den synes dock haft svårt att komma igång enär rapport saknas för 4:de kvartalet, men den omnämnes i 1912 års redogörelse med 5 medlemmar. Ett första försök att bilda LS hade dock gjorts i Åby 1910 på hösten vid ett ågrävningsarbete vid Hults Bruk där efter ett möte ett tiotal anmält sig till en LS bildande. Detta möte var anordnat av ungsocialistiska klubben som hade några medlemmar vid nämnda arbete. Denna LS kom dock aldrig i arbete enär arbetsköparen efter arbetarnas krav på

högre löner läb nerlägga arbetet och arbetarna avskedades. När arbetet på våren därpå återupptogs skedde det med folk från bruket och dessa gick inte att organisera. Av materielen som överlämnades till klubben framgick att man varit i kontakt med SAC:s AU i Bjuv, men det torde ha stannat vid denna kontakt då något omnämnande i SAC:s årsberättelse ej finns att LS bildats.

1911 rapporteras att LS bildats i Mjölby- Mantorp samt i Boxholm. 1912 bildas Åby LS av järnvägsarbetare vid banbygget Järna- Åby. För detta år rapporteras 3 LS med 66 medlemmar, nämligen Åby 55, Linköping 5 och Boxholm 6, den sistnämnda dock endast för första kvartalet, varför den torde ha nerlagts. 1913 rapporteras LS i Åby, Linköping och Kolmården med sammanlagt 133 medlemmar. 1914 bildas LS i Norrköping av järnvägsarbetare och Linköpings och Åby LS rapporterar. Medlemsantalet uppgår nu endast till 66, beroende på att arbetena i Åby upphört och medlemmarna avflyttat så att medlemsantalet vid årets slut sjunkit till 28.

1917, det år distriktet bildas fanns 13 LS med 486 medlemmar. Norrköpings LS hade nu ökat till 93 och Linköping till 117 beroende på dubbelspårsbyggnaden Norrköping- Mjölby. Utom dessa fanns det ytterligare 3 LS efter nämnda bansträcka.

.....

Under dessa första år förekom ett omfattande agitationsarbete ofta med delst diskussion med LO representanter. De flesta av den tidens agitatorer anlätades som John Andersson, Gustav Sjöström, Birger Svahn, Edvin Lindstam och C.T. Björkblom. Rudolf Holme som var bosatt i Åby 1912- 15 var också verksam i agitationsarbetet. Det kan nämnas att socialdemokraterna, som sökt få fäste för sin verksamhet gjorde allt för att förhindra tillkomsten av LS, och deras tidning Östergötlands Folkblad sökte i stort uppslagna artiklar varna för SAC och syndikalismen. Att de inte lyckades visar den kommande utvecklingen.

.....

Distriktet bildas.

Ett visst samarbete hade som förut anförts skett mellan de LS som hade järnvägsarbetare som medlemmar, men allt efter som andra grupper anslöt sig utökades detta till gemensamma kamratmöten för hela distriktet, där man så småningom kom att diskutera frågan om distriktsbildande. Detta ledde till resultat på våren 1917 då det beslöts på kamratmöte i Åtvidaberg att bilda Östgöta distriktet och dess första DK förlades till nämnda plats. Vilka som invaldes i denna finns ej antecknat i den knapphändiga rapport den presenterat, men det framgår att Holme gjort en turné genom distriktet. Det fanns nu 11 LS men endast 6 av dessa anslöt sig vid starten och betalade avgift. Dessa var Linköpings, Norrköpings, Åtvidabergs, Mjölby, Finspångs och Åby LS. Vi årets slut hade medlemsantalet ökat till 659.

Sedan DK flyttats till Norrköping, där kraftstationsbygget vid Holmen börjat, hade LS fått många medlemmar. En omfattande agitationsverksamhet igångsattes, Adolf Rosén, sedermera AU-ledamot, anställdes som organisatör och utförde ett gott arbete. Flera av SAC:s talare som Edward Mattson, Ragnar Johansson, Gustav Sjöström, C.A Holmqvist med flera anlätades för turnéer och flera av distriktets egna krafter anlätades..Följden blev ett stadigt ökat antal medlemmar och nya LS. När lönesänkningen sätter in i början av 20-talet intresseras även LO:s medlemmar till aktivitet och ett flertal gemensamma möten hålles. I rapporten för 1922 anges inte mindre än 104 agitationsmöten med 10.000 deltagare, samt 14 kamratmöten med LS. Distriktet uppdelas i 4 kretsar som ordnar möten med föreläsningar och skolning av medlemmarna, vilket bidrog till ökad aktivitet. Under 20-talet börjar vägarbeten med nödhjälpslöner att öka som i flera fall leder till öppna konflikter och där LS går fram med krav som i många fall leder till ökade löner och ger även de LO-anlutna del av dessa förbättringar. Detta gav en Good Will åt LS som ledde till ökad anslutning.

.....

Ombudsman tillsättes.

Till följd av den omfattning verksamheten tagit kunde den inte skötas på fritid varför tanken på en anställd ombudsman diskuterades. Kruket var att anskaffa de nödiga medlen härför, vilket inte kunde ske utan extra uttaxering. Där arbetsförhållandena var mindre goda och likaså löneinkomsterna och arbetslösheten visade tendens att öka, fick frågan skjutas upp gång efter annan. Det kom att dröja ett par år till 1930 då man tvingades att söka lösa densamma. Man beslöt då på distriktskonferensen att välja Axel Johansson i Linköping till ombudsman då denne länge deltagit i DK och ofta anlätats för agitation. Det beslöts också att företa uttaxering till omkostnaden med 10 öre per veckomärke. Johansson utförde ett gott arbete, i synnerhet vid de omfattande vägarbetena där flera LS bildades och uppgörelser gjordes som höjde inkomsterna för vägarbetarna. Då arbetslösheten alltmer ökade räckte inte inkomsterna att betala ombudsmannen så att hans verksamhet upphörde efter 2 år. Åren 1948-49 gjordes ett nytt försök, denna gång med Arvid Pettersson, Flen, men även nu måste hans verksamhet efter ett år upphöra på grund av dålig ekonomi. Åren 1962-65 var Olle Gustavsson, Västervik anställd tillsammans med Norra Smålands distrikt, men även nu måste anställningen upphöra till följd av ekonomiska orsaker. Sedan dess har DK med lokala krafter skött agitationen efter de möjligheter de haft, men i största mån har man sökt att bevaka de tillfällen som yppat sig för nyorganisering, men även att hjälpa LS i deras arbete. Tyvärr har detta inte lyckats alltid att bevåra LS på en del orter.

.....

Medlemsfluktationen.

Det har förut anförts angående medlemsantalet fram till 1920. Vid ingången av 1921 fanns 900 medlemmar i 13 LS. Under 20-talet ökades dessa till 16 med 1.176 medlemmar. Även under 30-talet ökade medlemstalet så att 1934 fanns 19 LS med 1.431 medlemmar, det högsta som uppnåtts. Men framgångens tid var nu förbi, det blir svårare att nyorganisera och då

nya arbetstillfällen yppar sig med ordinära sådana börjar en motaktion från LO-organisationerna som orsakar övergångar till dessa. Likaså börjar vägarbetena att ta slut och många medlemmar som arbetat vid dessa måste flytta till andra orter. När sedan kriget kommer med de många inkallelserna blir det svårt att besätta styrelseplatserna i LS och deras verksamhet avstannar. Oaktat DK söker att på allt sätt hjälpa till att behålla LS så ramlar många genom att samtliga medlemmar tvingas flytta från orten. 1940 hade medlemstalet minskas till hälften, eller 707 i 17 LS. Nergången fortsätter så hela 40 o. 50- talen. När distriktet firade sitt 40-årsjubileum 1957 fanns det endast 10 LS kvar med 320 medlemmar, en katastrofal nergång som sedan varit omöjligt att ändra på. Under de tio år som gått sedan dess har medlemstalet dock varit någorlunda konstant. Vid ingången av 1967 finns 7 LS med 394 medlemmar i distriktet. Dessa äro: Linköpings, Norrköpings, Motala, Finspångs, Rimforsa, Mjölby och Ödeshög. Den högsta siffran för LS har varit 30.

.....

Konflikter.

Under de första åren uppstod ofta öppna konflikter, men då många aldrig blivit rapporterade är det svårt att få begrepp om deras antal och resultat. Enligt SAC:s årsberättelser är den första konflikten rapporterad från Linköping 1911 då LS blev indragen i en byggnadskonflikt, men några närmare uppgifter därom finns ej. 1912 rapporteras konflikt vid banbygget Skänninge- Bränninge med 16 indragna medlemmar, men vilken LS det gällde omnämns inte. Det blev nederlag och de indragna reste från arbetsplatsen. 1913 rapporteras konflikt vid ett brobygge i Åby med 19 LS medlemmar indragna. Även här blev det nederlag. 1915 rapporterar Kolmårdens LS lönestrid med järnvägsarbetare. Resultat av konflikten redovisas ej. 1916 uppstod lönekonflikt vid en krigsindustri i Åtvidaberg med 32 indragna LS medlemmar. Utgången rapporteras som kompromiss till arbetarnas förmån. 1917 rapporteras 4 öppna konflikter, bland annat Ringstad LS lönestrid mot Ljusfors bolag med 35 % förhöjning för 54 deltagande.

I Motala lönekonflikt med 14 % höjning av lönerna och gällde byggnadsindustrin. 1918 lönestrid i Boxholm med 20 indragna och 25 % höjning. och i Linköping, antalet indragna ej angivet men med fullständig seger. Der var ju i allmänhet vanligt den tiden att strejk tillgreps då man var missnöjd med löner eller annat på arbetsplatserna. Ofta ledde dessa till omedelbar uppgörelse och då ansåg man det onödigt att rapportera uppgörelsen.

Vid de stora vägarbetena på 20- och 30- talen förekom flera mera omfattande konflikter av vilka den längsta fördes av Finspångs LS mot A.B Vägförbättringar. Ströden blev mycket hård med strejkbrytare men LS lyckades till slut få en ganska bra uppgörelse. I denna konflikt var även Kvarsebo LS indragen i sympatiblockad mot nämnda bolag, vilket väl något påskyndade uppgörelsen.

Åby LS förde en lönestrid mot A.B. Åberg och Söner som hade ombyggnad av vägen Åby- Norrköping då arbetsköparen vägrade att teckna avtal med LS. 10 LS medlemmar samt 10 från Grov var inblandade. Det visade sig att Väg och Vattens förbundsstyrelse tecknat avtal med Nya Asfaltsbolaget för den efterföljande beläggningen på avsevärt lägre priser än de LS begärt. Man bildade också en avdelning av V o V med några lantarbetare som hoppades komma ifrån slaveriet på gårdarna. Även de kommunala myndigheterna (socialdemokrater) gjorde försök att omintetgöra LS krav och V o V sökte även monopolisera arbetet. Efter 6 månader blev det uppgörelse där LS krav till stor del antogs och då V o V inte kunde tillhanda arbetare så erhöll LS medlemmar arbete även hos Asfaltsbolaget efter sitt avtal. Det kan nämnas att Fackliga Central i Åby liksom Grovs avdelning i Norrköping stödde LS krav i denna konflikt.

Genom ingripande från LS har vid olika tillfällen ett stort antal medlemmar i LO även fått del av de uppgörelser LS tillkämpat sig och att under vägarbetena under 30-talet LS i distriktet i stor utsträckning lyckades höja vägarbetarnas löner från ofta 60 a 70 öre per timme till 1 krona och däröver. För närmare kännedom om konflikter och uppgörelser hänvisas till Federationens redogörelser.

Studieverksamheten.

Från 1926 förekommer ordnad studieverksamhet inom distriktet enär man då tillsatte en distriktsstudieledare till vilken Gabinus Eriksson utsågs. Året därpå valdes Malte Carlson till befattningen och nu organiserades verksamheten i form av studiekurser med åtföljande studiecirklar, sedan 1942 har Törnelli i Mantorp innehaft befattningen i några år men numera innehas den av DK. Under 30-talet var årligen ett tiotal cirklar i arbete, först studerades den av Edward Mattson uppgjorda studieplanen om SAC:s stadgar, för att sedermera övergå till mera ideologiska studier. Den första studiekursen hölls 1928 då Mattson redogjorde för planen om stadgarna, under flera år hölls årligen kurser med föreläsningar av olika SAC funktionärer. Sedan A-kassans tillkomst har kurserna mera omfattat dess verksamhet för att trimma kassörerna för rapporteringen till denna. Under krigsåren nergick cirklarnas antal för att nu mera sporades arbeta. Under högsäsongen torde årligen något över 100 medlemmar ha deltagit i cirklarna. Att studieverksamheten avtagit får nog skyllas på att åldergränsen på medlemmar tenderar att bli allt högre och att det fattas yngre sådana som lättare påverkas att delta i studier.

.....

Ungdoms- och kvinnoverksamhet.

Denna verksamhet har inte fått någon större omfattning inom distriktet. Under 30-talet fanns ungdomsklubbar i Linköping, Norrköping, Motala och Mjölby, men efter några år nerlades de. Endast en kvinnoklubb har bildats nämligen i Motala som fortfarande arbetar. Säkerligen skulle tillkomsten av ungdoms- och kvinnoklubbar betyda en framgång för distriktets verksamhet.

.....

Tidnings- och literaturspridning.

Linköping har under ett flertal år haft fast expeditör för Arbetaren och även i Norrköping har tidvis sådan varit anställd. I övrigt har kamrater på fritid spritt tidningen på de flesta platser. En särskild eloge bör Nisse Johansson i Mjölby ha för sitt mångåriga arbete för tidningen.

Ända sedan Arbetarens start 1920 har han sålt tidningen till sin död för ett par år sedan. C.G. Monell har i Linköping utfört ett omfattande arbete som expeditör med stor upplaga och många annonser. Flera LS har ordnat platssidor då man sålt massor av tidningar. Prenumerationen har tyvärr varit mindre tillfredsställande, endast Finspång har obligatorisk sådan, men även andra LS har ett flertal prenummeranter. Hur stor litteraturförsäljning som förekommer är ej möjligt att uppge, men en del LS har sådan och årligen säljes Arbetarkalendern i ganska stor upplaga. Omsättningen var nog störst under de första årens verksamhet.

.....

Arbetet i övrigt.

Under årens lopp har ett stort antal kamratmöten hållits där man diskuterade för rörelsen aktuella frågor och för att stärka kamratskapet för vilket kamratmötena säkert hade stor betydelse och borde hållas i större utsträckning än vad som nu är fallet. Likaså har en mängd s.k. skolningsmöten hållits varvid någon från DK hjälpt till att få styrelserna att arbeta funktionsdugligt liksom att ge medlemmarna kännedom om organisationen, deras rättigheter och skyldigheter, en verksamhet som säkerligen verkat befrämjande för LS arbete. Under de stora vägarbetena hade DK mycket arbete med att hjälpa de nya LS samt vid konflikttillfällen, etc. ett arbete som var mycket betungande då det ofta fick utföras på ledamöternas fritid.

.....

Distriktskommittén.

Den första distriktskommittén förlades till Åtvidaberg men efter ett år måste den flyttas till Norrköping. Efter några år förlades den till Linköping, där den fränsett några år i Motala sedan var förlagd. Under 20- och 30 talen var Axel Johansson ordf. under de senaste tio åren har Gustav Berglund varit ordf. Jämte dessa är det många kamrater som under längre eller kortare tid tillhört DK, för vilket de alla är värda ett varmt tack för det arbete de nerlagt. Arbetet i DK är ju ganska betungande och ofta får dess ledamöter offra sin fritid och det har varit till stor

fördel för distriktets verksamhet att så många kamrater stannat på sin post under många år, för vilket de alla är värda ett stort tack. Men många kamrater utanför DK har ävenledes utfört ett omfattande arbete och varit DK behjälpliga i arbetet, vilket de ävenledes bör ha ett ~~xxx~~ tack för.

.....

De som burit bördorna.

Det är för visso många kamrater som under de gångna 50 åren nerlagt ett intresserat och uppoffrande arbete såväl inom distriktets ledning som i de olika LS-n. Många av dem finns nu inte längre i livet, de har slutat sin gärning, andra har kommit till den åldern då krafterna inte längre räcker till. Alla vore de värda att bli nämnda vid ett tillfälle som detta, men några som nu inte längre finns med bland oss och stupat på sin post vill vi dock inte glömma bort. Av dessa förtjänar först den gamle kämpen i SAC Axel Johansson i Linköping att få sitt namn i denna jubileumsskrift. Kamrat Johansson var i mer än 30 år alltid verksam för syndikalismen och SAC. I 20 år tillhörde han distriktskommittén i 2 år som distriktets ombudsman. J. torde ha utfört den mesta agitationen, ofta oavlönad eller mot en ringa ersättning. Den likaledes avlidne Adolf Rosén var också en verksam kraft i agitationsarbetet i distriktet, ett arbete han fortsatte i SAC så länge krafterna räckte. Den nyligen avlidne C.G. Monell i Linköping har utfört ett omfattande arbete för Arbetaren och tillförde den många annonser. Det är många fler, värda att bli påmindas, som gjort goda insatser i arbetet men alla kan ej här namngivas. De är dock alla värda våra tacksamhet för vad de gjort för syndikalismen och SAC i distriktet.

.....

FEMTIO ÅR har nu förflutit av distriktets verksamhet, år fyllda av såväl fram- som motgångar, kanske mest de senare. Vi kan inte vid detta jubileumstillfälle uppvisa ett stort och kraftigt distrikt och sett mot dess storhetstid är vår ställning i dag ganska blygsam. Men vårt
-distrikt

består fortfarande och vi har under tider som gått dock uträttat mycket till gagn, inte bara för våra egna medlemmar, utan för arbetarklassen som sådan. Fortfarande finns det en kärntrupp av i kampen härdade kamrater som fortsätter arbetet och vi hoppas att de unga skall taga vid och efter oss fortsätta verksamheten vidare. Detta skänker oss hopp och visshet om framtiden. Vetskapen härom går oss också tro och tillförsikt om att vårt distrikt i Östergötland skall bestå och gå framåt i fortsättningen.

.....
.....
.....
.

N i d v i s a

vid Östgötadistriktets 50-års jubileum den 10/6 1967. Mel. Svarte Rudolf.

År sjuutton det hände på våren
vid möte i Åtvidaberg
med gubbarna unga till åren
men alla av rödaste färg,
på mötet de utlade ordet
om LS-n och vad de vill
och klubban blev slagen i bordet
distriktet där nere blev till.

Man började redan från starten
med möten och agitation
och sen har det gått utav farten
med våran "direkta aktion"
och med reformisternas pampar
vi fick diskutera så hett
och talarna stod där och stampar
tills klockan på natten blev ett.

Bland pampar som funnos den tiden
vi minnes ju Holme, vår vän,
han jämt stod i vildaste striden
och skällde han gjorde med kläm.
På mötena mot reformister
han alltid var arg som en tjur
med tiden han blev mindre bister
och hamnade i deras bur.

När Holmqvist en gång skulle åka
omkring på en mötesturné
han började skälla och bråka:
"jag åker ej velocephed";
Men Axel han svarade bara:
"då får du väl knalla och gå,
för mötena dem skall du klara
det kan du ge faen dej på."

Och Axel han åkte och flängde
omkring uti sin gamla bil
och dagligen ofta det hände
den stannade en gång per mil.
Och alltid den brukade dundra,
för bilen var gammal och skral,
den aldrig gick upp mot de hundra
så farten den var minimal.

En söndag han for klockan åtta
till mötet som hölls neri Horn,
men bilen den stänka och spotta
och hade en underlig ton.
Och rätt som det var fick vi höra
från hjulen en suckande pust
och sen var det slut med att köra
ty ringarna saknade luft.

Så småningom kom han till målet
fast klockan den blev bortåt fem,
men gubbarna väntade tåligt
och sedan han talte till dem.
När sedam han hemåt sågs skaka
det gick utav baraste hin,
men så mellan Skeda och Slaka
den stannar, den saknar bensin.

På Linköpings gator sågs vandra
med tidningar vännen monell,
och ingen väl honom kan klandra
han jobba från morron till kväll.
Och ingen väl honom har slagit
han håller vårt tidningsrekord,
emellanåt också han tagit
annonser på styck och ackord.

Och Hansson, en god agitator,
han lämnar ej någon i fred,
för jämt uppå Linköpings gator
med Arbetarn honom man ser.
I DK sen länge han sitter
är snäller fast verkar så karg,
när LS-n svara ej gitter
då blir han förbannad och arg.

Och Berglund han sköter ju klubba,
det gör han med fart och med kläm,
och fast han är yngst ibland gubba
han jobbar tillsamman med dem.
Sin uppgift i DK de fylla
med arbete, smått liksom stort
och därför i dag vi dem hylla
för arbetet som de har gjort.

Ja, mycket här finns att berätta
om det i distriktet här hänt,
men allt passar inte att sätta
så här uppå papperets pränt.
För att genom tider som varit
det gått både uppåt och ner,
och många har kommit- och farit,
ty annars så vore vi fler.

Till er som i dag här har samlats
ett maningens ord jag vill ge.
Vi hoppas att tider skall randas
med framgång för vårt SAU.
Att medlemmars skara skall öka
vi önskar båd kvinna och man,
det går, om vi blott vill försöka
att göra det lilla vi kan.

M. C-n.